

Kurz: Patofyziológia 2
Špeciálna patofyziológia
2004 - 2022

RESPIRAČNÉ ZLYHANIE

Roman Beňačka, MD. PhD

Ústav Patofyziológie, Lekárska fakulta
Universita P.J. Šafárika, Košice, SK

Zlyhanie dýchania - popis

■ Def: Respiračná insuficiencia = patofyziologická jednotka; neschopnosť dýchacieho systému udržať normálnu tenziu arteriálnych krvných plynov v dôsledku porúch respiračnom ústrojenstve (napr. pľúca, svaly, hr. kôš) i mimo neho (CNS, atmosféra) s rôznymi ďalšími tkanivovými a klinickými prejavmi; Definované laboratórne + prejavmi

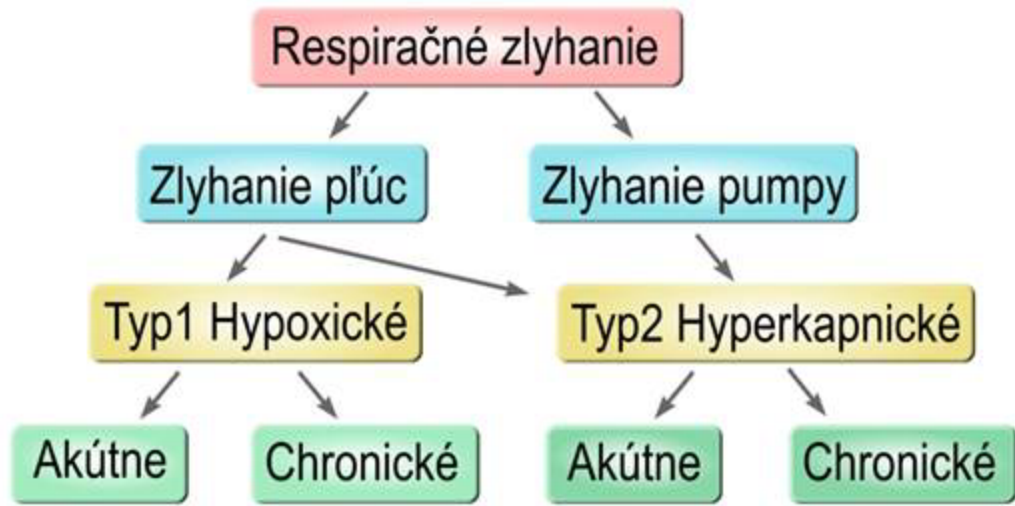
- $\text{PaO}_2 < 60 \text{ mmHg (7,9 kPa)}$ pri normálnom tlaku vzuchu 760 mmHg
- $\text{PaCO}_2 > 50 \text{ mmHg (6,5 kPa)}$ (101 kPa) na úrovni mora)

■ Formy:

- (Chronické) respiračné zlyhávanie - koncové štádium chronických ochorení pľúc;
- (Akútne) respiračné zlyhanie - náhle sa vyvíjajúce pretým neprítomné + superponované na chronické stavy ; zvlášť sa vymedzuje náhle ťažké poškodenie pľúc u dospelých (ARDS) alebo novorodencov (IRDS)

-
- Typ 1 Hypoxemické RZ (typ1) – $\downarrow \text{PaO}_2$; žiadny/ alebo malý $\uparrow \text{PaCO}_2$
  - Typ 2 Hyperkapnické RZ (typ2) – výrazný pokles PaO_2 + $\uparrow \uparrow \text{PaCO}_2$
  - Typ 3 Peroperačné zlyhanie (atelektatické) $\downarrow \downarrow \text{FRC}$, $\downarrow \text{PaO}_2$ $\uparrow \text{PaCO}_2$
  - Typ 4 Perakútne (šokové pľúca) – $\downarrow \text{PaO}_2$ $\uparrow \text{PaCO}_2$ ARDS, septi-, hemor. kardiog. šok

Category	Characteristic
Hypercapnic respiratory failure	$Pa_{CO_2} > 45$ mm Hg
Acute	Develops in minutes to hours
Chronic	Develops over several days or longer
Hypoxemic respiratory failure	$Pa_{O_2} < 55$ mm Hg when $F_{iO_2} \geq 0.60$
Acute	Develops in minutes to hours
Chronic	Develops over several days or longer

Respiratory failure			
<p>Type 1 (Hypoxemic respiratory failure)</p> <p>Pa_{O_2} is low ($Pa_{O_2} < 50$ mmHg)</p> <p>CO_2 is not elevated ($Pa_{CO_2} < 60$ mmHg)</p> <p>See Sect. 1.25</p>	<p>Type 2 (Hypercapnic respiratory failure)</p> <p>Pa_{O_2} is low ($Pa_{O_2} < 50$ mmHg)</p> <p>CO_2 is elevated ($Pa_{CO_2} > 60$ mmHg)</p> <p>See Sect. 1.26</p>	<p>Type 3 (Per-operative respiratory failure)</p> <p>FRC falls below closing volume as a result of atelectasis.</p> <p><i>Contributing factors:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> Supine posture General anesthesia Depressed cough reflex Splinting due to pain 	<p>Type 4 (Shock with hypo perfusion)</p> <p>The proportion of the cardiac output to the respiratory muscles rises by as much as ten-fold when the work of breathing is high; this can seriously impair coronary perfusion during shock.</p>

PRÍČINY

Problém

Príklady

**Obštrukcia
dýchacích ciest**

Chronická bronchitída, emfyzém,
bronchiekázie, cystická fibróza, astma,
bronchiolitída, vdýchnutie častíc

Oslabené dýchanie

Obezita, spánkové apnoe, intoxi-kácia
liekmi

**Svalová
slabosť**

Myasthenia gravis, muskulárna dystofia,
polio, sy. Guillain - Barré, polymyozitída,
ALS, poškodenie miechy

**Abnormality
pľúc**

ARDS, fibróza pľúc, fibrotizujúca
alvolitída, diseminované nádory,
radičná pleuritída a fibróza,
sarkoidóza, popáleniny

**Abnormality
hrudníka**

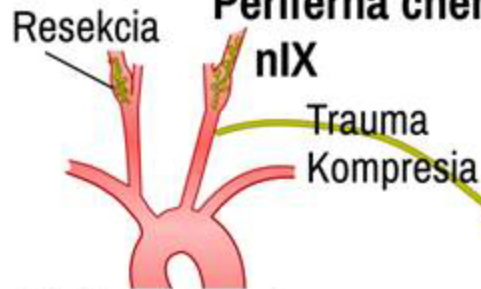
Skolióza, poranenie (zlomeniny) &
deformity hrudníka, torakoplastika

PRÍČINY

Periférna chemorecepcia

nIX

Vzduch

Dýchacie cesty

Akútna & chronická obštrukcia (COPD, astma, larynghospazmus)

Hrudný kôš a pleura

Obezita, Zlomeniny rebier
Kyfoscolióza, Pectus carinatum & excavatum,
Pleuritída, zrasty pleury
výpotok, pneumothorax

Plúca - parenchým

Fibróza pľúc, Pneumokoniózy
Pneumónia, embólia, skraty
Edém pľúc, ARDS, IRDS

Poruchy difúzie   Ventilačno-perfúzne poruchy

Externé prostredie

Hypoxia, výšková choroba
Otrava CO₂, splodiny

Kmeň

Infekcie (meningoencefalitída)
Krvácanie, Ischémia trauma
Lieky (opiáty, anestetiká)
Spánkové apnoe, Centrálny hypovent. sy., Ondinina kliadba

Miecha

Transekcia, ALS, Poliomyelitída
Poškodenie miechy

Nervy a svaly

Poškodenie freniku, paralýza
Myasthenia gravis, Svalová dystrofia, Organofosfáty & bojové nervovoparalytické látky
Syndróm Guillaine - Barrého

Typ 1: HYPOXEMICKÉ RZ

- ▣ $\downarrow$ PaO₂ <60mmHg; N až $\downarrow$ PaCO₂ → normálne až $\uparrow$ pH (alkalóza)
- ▣ Hypoxémia – hypoxická, kardiálna (anemická sa neráta, hoci je globálna)
- ▣ Najbežnejšia forma RZ – častejšie pri zhoršení existujúcich ochorení pľúc; celková ventilácia sa zachováva
- ▣ Príčiny:
  - Nedostatok atmosférického kyslíka ($\downarrow$ FiO₂)
  - Ochorenia pľúc (atelektáza, CHOCHP, astma, pneumónia, fibróza,
  - Ochorenia srdca (kardiálne zlyhanie) - pretlakový edém pľúc
  - Poškodenie pľúc - ARDS (nízkotlakový edém)
- ▣ Mechanizmy - narušenie V/Q pomerov;
  - ventilačný skrat – predýchavanie krvou slabo zásobovaných oblastí (makro- a mikro-embólie)
  - cirkulačný skrat – perfúzia v adekvátne nezásobovaných oblastiach pľúc (napr. COPD, astma, uzáver nádorom)

Typ 2: HYPERKAPNICKÉ RZ

- $\uparrow$ PaCO₂ >50 mmHg; $\downarrow$ pH (závisí od HCO₃⁻), $\downarrow$ pH
- vždy je hypoxémia ($\downarrow$ PaO₂ < 60mmHg)
- renálna kompenzácia pH produkciou HCO₃⁻ (dni – týždne)
- Príčiny:
  - Útlm respiračných centier – sedatíva, heroín, centrálna hypoventilácia,
  - Nádory, hypotyroidizmus,
  - Kyfaskolióza, pleurálny infiltrát, pneumothorax
  - Neuromuskulárne: myasthenia gravis, Guillain - Barre, polio, spinal injuries
  - Obštrukcia HDC: tumor, cudzie telesá, laryngeálny edém
  - Ochorenie pľúc s poruchou alveolárnej ventilácie (astma, pneumonia)
- Mechanizmy
  - Oslabenie dýchacích pohybov; narušená difúzia

Typ 3 RZ (ATELEKTATICKÉ)

- hypoxémia ($\downarrow$ PaO₂ < 60mmHg); normálny až $\uparrow$ PaCO₂ >50 mmHg; $\downarrow$ pH (závisí od HCO₃⁻), $\downarrow$ FRC
- renálna kompenzácia pH s produkciou HCO₃⁻ (dni – týždne)
- Obvykle ide o pacientov po operácii
- Príčiny:
  - A) Obmedzenie, výpadok pľúcnej mechaniky
    - Generalizovaná anaestézia, supinačná, útlm kašľového reflexu, i ascites
  - B) Pokles priechodnosti dých. ciest
    - Hypersekrécia, väzkosť hlienu (cystická fibróza)
- Mechanizmy
  - Stlačenie a následná nevzdušnosť časti pľúc - atelektéza

Typ 4 RZ (ŠOKOVÉ)

- vždy je hypoxémia ($\downarrow$ PaO₂ < 60mmHg)
- $\uparrow$ PaCO₂ >50 mmHg; $\downarrow$ pH (závisí od HCO₃⁻), $\downarrow$ pH
- renálna kompenzácia pH produkciou HCO₃⁻ (dni – týždne)
- Pacienti v obvykle šoku, zvyčajne intubovaní, ventilovaní počas resuscitácie
- Príčiny:
  - A) Vysoké matabolické nároky
    - Septický a hypovolemický šok
    - Ťažká fyzická svalová aktivita (laktátová acidóza)
  - B) Pokles kardiálneho vývrhu
    - Kardiogénny šok, hypovolemický šok
- Mechanizmy
  - Hypoperfúzia tkanív vrátane respiračných svalov

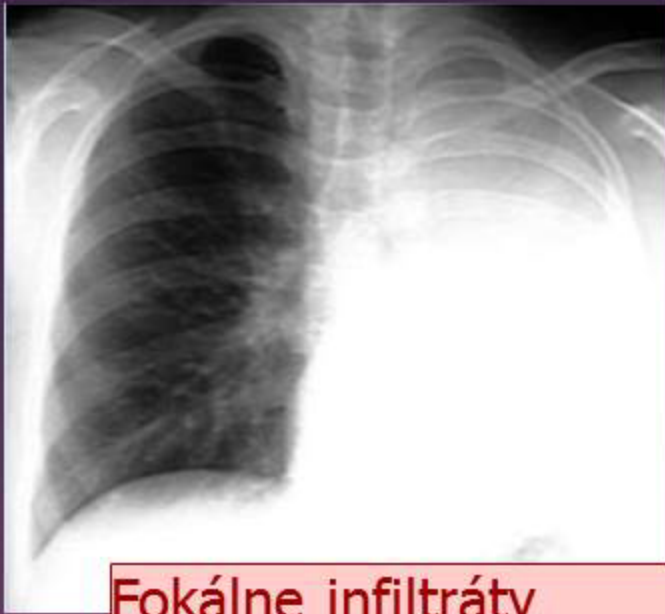

PREJAVY RZ

- Cyanóza (centrálna) – neschopnosť vydýchať CO_2 ,
- Poruchy vedomia - konfúzia, ospalosť – nízke O_2 , vysoké CO_2 , acidóza
- Cirkulačné zmeny - tachykardia, hypertenzia, hypotenzia, kardiálne arytmie, pulmonárna hypertenzia, Cor pulmonale (pravostranné zlyhanie srdca)
- Krvné zmeny – Polycytémia pri chronickej hypoxii (erytropoetín)
- Hyperventilácia – kompenzácia respiračnej acidózy; Lapanie po dychu – aspirácia telesa; slabené dýchanie – intoxikácie

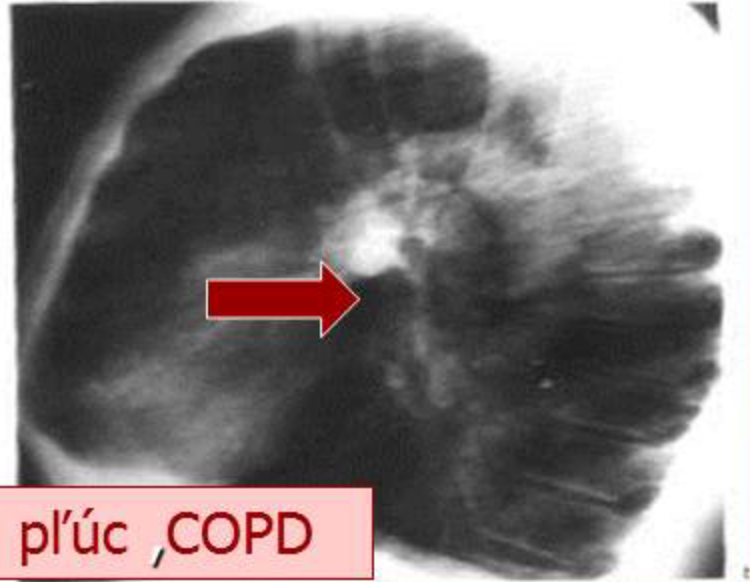
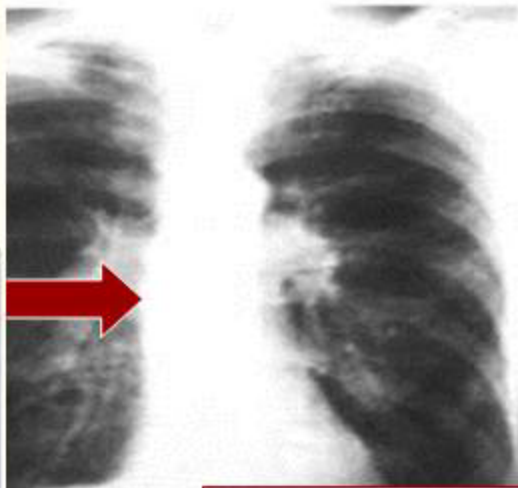
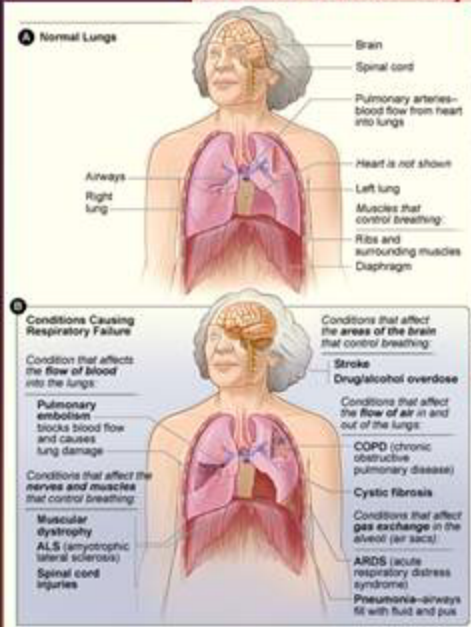

Fokálne infiltráty
Atelektáza, pneumonia

Difúzne infiltráty
Edém pľúc, pneumonitída

Hyperinflácia pľúc ,COPD

Synonymá: Klinické prejavy

Akútne poškodenie pľúc, Šokové pľúca, traumatické pľúca

Patofyziologický dôsledok

Edém pľúc, zápal, nekróza

Histologické prejavy

Capillary leak syndrome

Ochorenie hyalínových membrán

Diffuse alveolar damage (DAD)

ADULT RESPIRATORY DISTRESS SYNDROME (ARDS)

CHARAKTERISTIKA

- **Def.:** alveolárne poškodenie pľúc so zápalovou infiltráciou interstícia, alveolárnym edémom a kapilárnou hypertenziou
- **Mortalita:** 35%; sepsa 55% (multiorgánové zlyhanie)
- **Prejavy:** sprvu bez symptómovov
  - **Dyspnoe a tachypnoe** >20 dychov za minútu
  - **Centrálna cyanóza** (pery, tvár)
  - **Difúzne infiltráty na RTG** – v nepomere s auskultačným nálezom <- mierne chropky
  - $\text{PaO}_2 < 50\text{mmHg}$; $\text{FiO}_2 > 0.6$; Compl. <50 ml/cm H_2O
  - **Ventilačný shunt** – zväčšenie mŕtveho priestoru
  - **Infekcie** - 6x vyššia susceptibilita na infekciu

PRÍČINY

Priame poškodenie pľúc

Nepriame poškodenie pľúc

- **Infekcia** – ťažká sepsa, difúzne pľúcne infekcie – vírusové, mycoplasma, Pneumocystis carinii, miliárna tuberkulóza, po gastrickej aspirácii
- **Fyzikálne poškodenie** – trauma hrudníka (kontúzia pľúc), závalová polytrauma (crush sy., vr. poškodenia hlavy), utopenie, fraktúry kostí s tukovým embolizmom, popáleniny, ionizujúce žiarenie, aspirácia
- **Chemické poškodenie** - dym pri horení, horúce výpary, inhalačné iritanty (sírovodík, chlór, a pod.), vysoká konc. O₂ (70-100%), výpary z org. rozpúšťadiel, inhal. toxíny– fosgén, difosgén,
- **Lieky a drogy** – predávkovanie: morfium, heroín, metadon, kys. acetylosalicylová, barbituráty,
- **Hematologické** – opakované trasfúzie, Diseminovaná intravaskulárna koagulopatia (DIC)
- Akútna pankreatitída, urémia, Hypersensitivita
- **Kardio-pulmonálne** – šok, ľavostranné a glob. kardiálne zlyhanie, po kardiopulmonálnom bypasse, reperfúzne poškodenie pľúc

PRÍČINY

- **Bežné:** sepsa - najvyššia mortalita, primárna pneumónia, početné zlomeniny, inhalácia horúcich plynov, dráždivých a toxických látok, dymu, aspirácia – prach, telesá, atď.
- **Menej bežné:** kontúzia pľúc, utopenie, aspirácia, opakované transfúzie, embólia, pankreatitída, atď.

Aspirácia (inhal. plynov, tekutiny, telesá, tox.)	35.6%
Intravask. koag. (DIC; trauma)	12.5%
Pneumónia (lobárna, bronchopulmonálna)	12.0%
Polytrauma (zlomeniny rebier, kontúzia hrud.)	5.3%
Transfúzie (opakované transfúzie krvi)	5.0%
Sepsa (pozn. prekvapilo malý podiel)	3.8%
Popáleniny (horúce plyny)	2.3%
Bypass	1.7%
Kombinácie	24.6%

MORFOLÓGIA

■ Deštruktívne štádium (akútny stav)

- makrosk. sú pľúca tuhé, začervenalé (zápal, prekrvenie), kongestívne („bažinaté“) (intersticiálny a alveolárny edém)
- alveolárne steny pokryté voskovitými hyalínovými membránami (fibrinózny exudát, lipidové pozostatky membrán nekrotických buniek podobnými ochoreniu hyalínových membrán u novorodencov)

■ Proliferačné štádium (post-akútny stav)

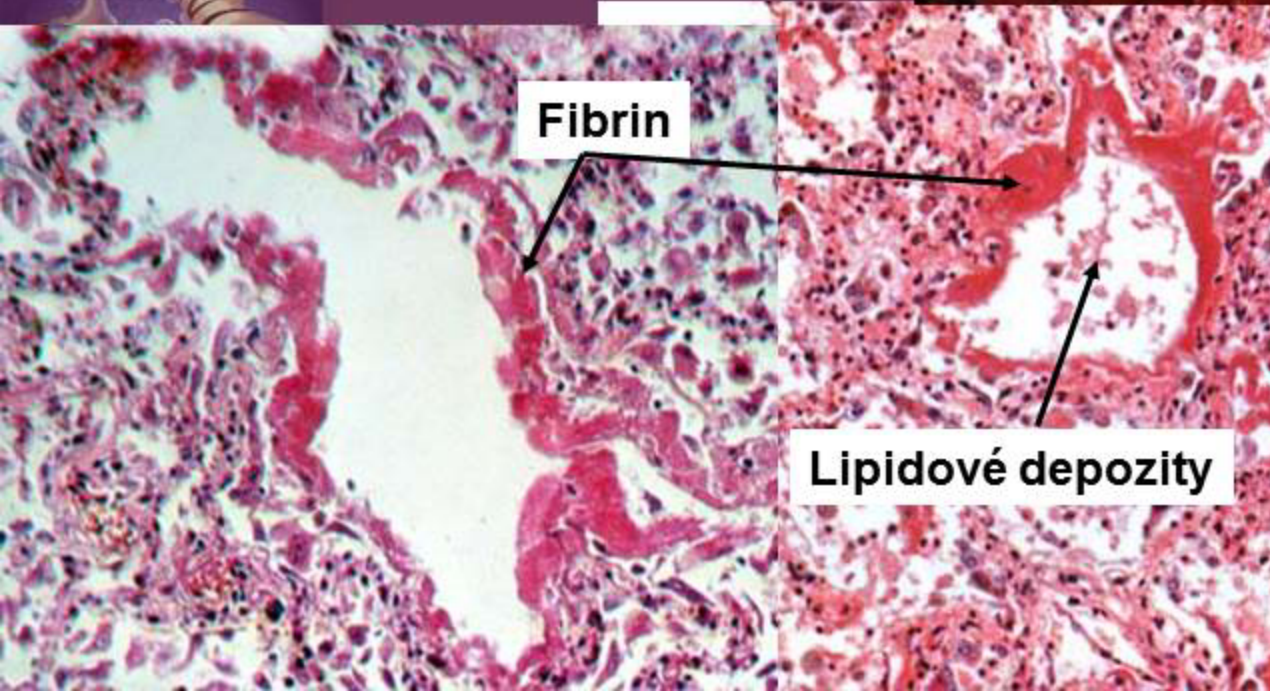
- Proliferácia epitelu typu II – snaha o regeneráciu
- Zhrubnutie alveolárnych sept - zhutnenie fibrínového exudátu; produkcia kolagénu - intraalveolárna fibróza
- bakteriálny infiltrát - bronchopneumonia.

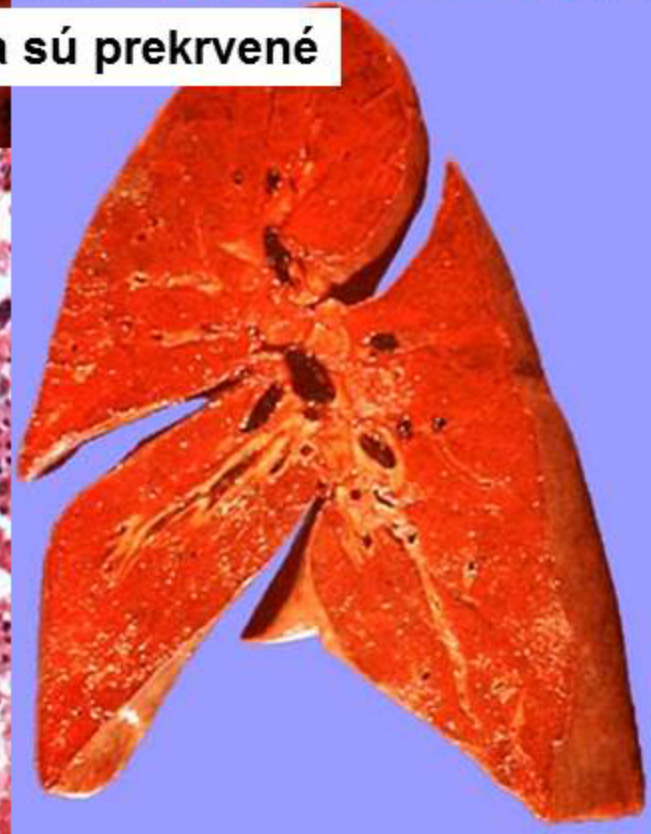

Prúca sú prekrvené

Fibrin

Lipidové depozity

PATOGENÉZA

Poškodenie

alveolárneho epitelu + vaskulárneho endotelu

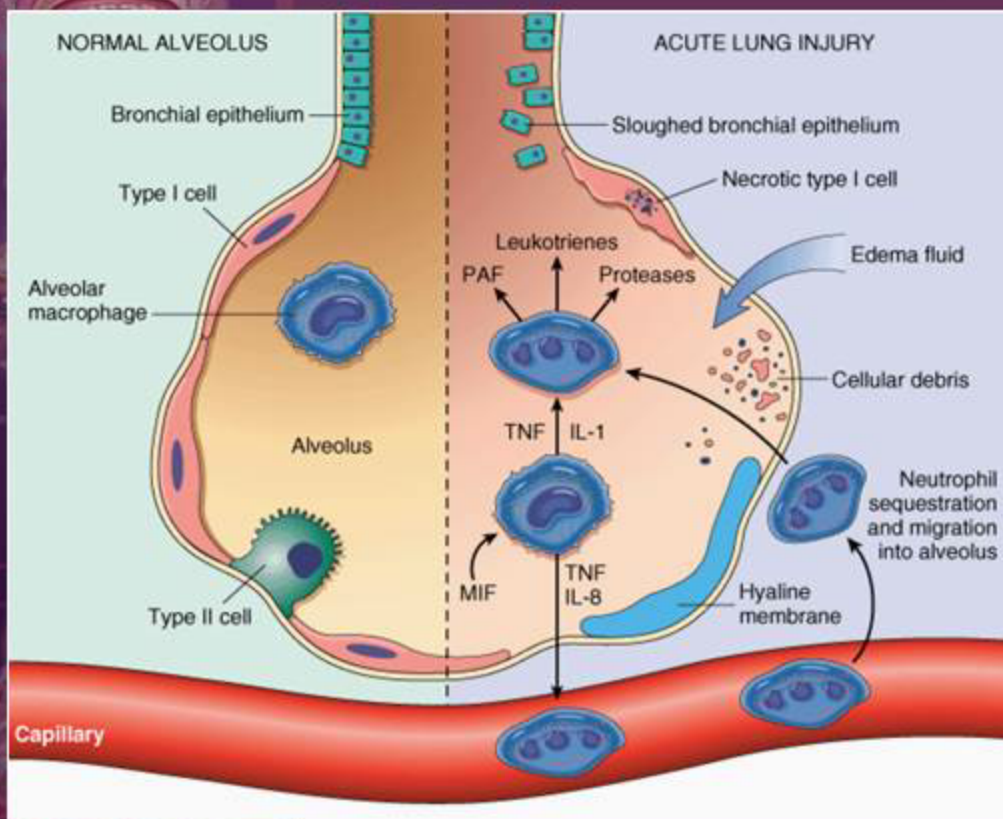

- Zvýšená permeabilita plazmy a zápalových buniek do interstícia → intersticiálny edém event. do alveolov → alveolárny edém pľúc
- Prerušenie produkcie surfaktantu - poškodenie buniek produkujúcich surfaktant typu II + exudát → atelektáza,
- Narušenie perfúzie a pomerov ventilácia/perfúzia (V/Q) – shunt krvi cez neventilované alveoly,
- Intersticiálny edém → zvýšený alveolo-kapilárny gradient → porucha difúzie plynov
- Pretrvávajúci zápal → fibrózna alveolitída (depozícia kolagénu v alveoloch, cievach, interstíciu → zníženie compliance (už v priebehu 5-7 dní.

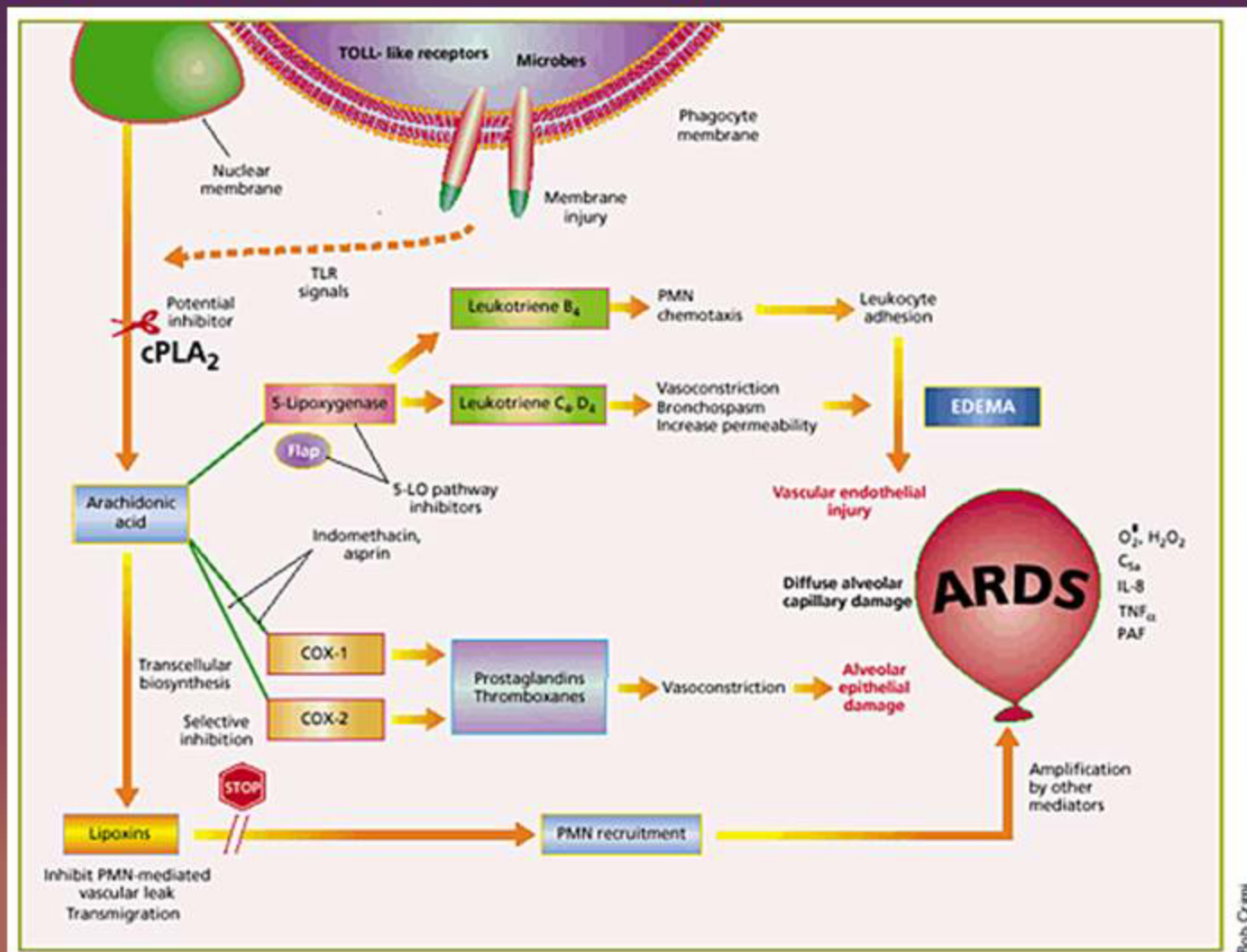
PATOGENÉZA

Abnormálne amplifikovaná a udržiavaná zápalová odpoveď - lokalizované prejavy SIRS (systemic inflammatory response syndrome)

- Aktivované Neu a Mf hrajú hlavnú úlohu
- Nekontrolované uvoľňovanie zápalových mediátorov
  - Aktivácia komplementu
  - Cytokíny TNF-a, IL-1b, IL-6, PAF
  - Eikozanoidy: PGE, LT, TXA
  - Voľné O₂ radikály, NO
- Nekrotické, apoptotické zmeny → tvorba debris, narušenie alveolárnej bariéry – epitel, surfaktant

Patogenéza

Nepokoj, anxieta

Supraklavikulárna
retrakcia
Dyspnoe
Tachypnoe

Tachykardia
Hypertenzia

Pulsus
paradoxus

Hypoxia,
Oxygenácia

Pohybujúce sa
nosné krídla

Interkostálna
retrakcia

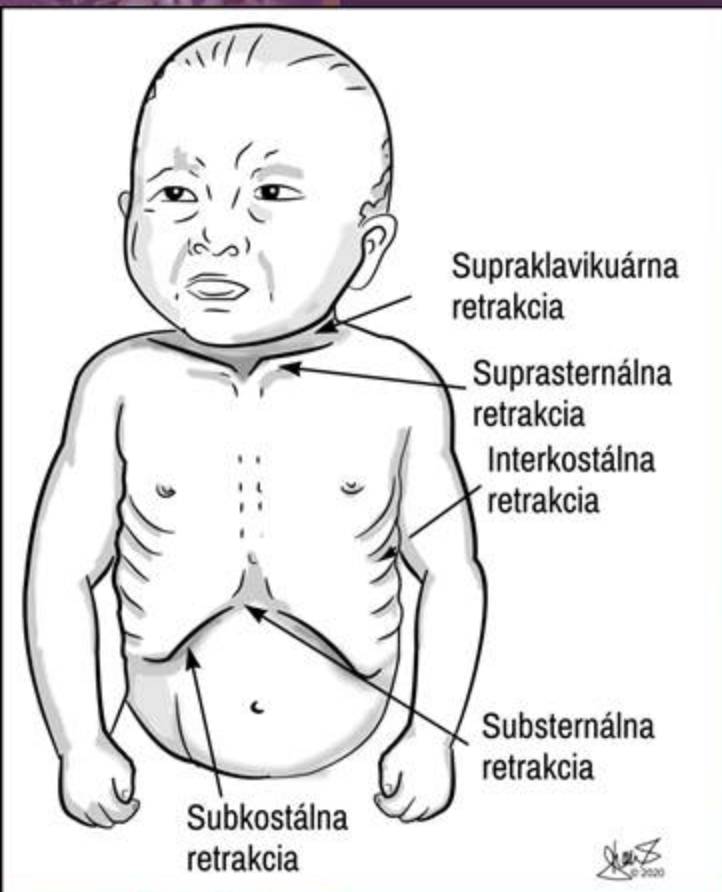
Sternálny
pohyb

Abdominálny
paradox

Prejavy ARDS

- ▣ Akcentované prejavy respiračného zlyhávania – smrť zadusením je najhoršia
- ▣ Pacient je excitovaný, anxiózný, bojuje o život; vedomie môže byť alterované
- Sympatiktónia; tachykardia, hypertenzia, rekácia; pulsus paradoxus
- ▣ **Ťažké inspiračné dyspnoe** – pohybujú sa alae nasi, prominujú svaly krku, pri dýchaní retrakcia interkostálna i v krčnej jamke,
- ▣ **Pľúca sú trvale v inspiračnom postavení**, abdominálna stena je ťahaná hore neg. vnútrohrudbným tlakom, sternum sa ťahá nahor

IRDS

Def.: Sy. dychovej tiesne u detí (novorodencov) (IRDS, infant respiratory distress syndrome), je stav akútneho ohrozenia života spôsobený zlyhávaním dýchania u nedonosených novorodencov s nezrelosťou pľúc.

Etio: a) nedovyvinutie pľúc ; nedostatočná tvorba pľúcneho surfaktantu; genetické defekty jeho komponentov u predčasne narodených detí; b) iná pľúcna patológia (napr. infekcie a lokálneho zápalu v dôsledku zníženej imunity).

Prejavy: Ťažké inspiračné dyspnoe – tachypnoe, pohybujú sa alae nasi, prominujú svaly krku, retrakcia supraklavikulárna

Pľúca sú v inspiračnom postavení, abdominálna stena ťahaná hore negatívnym vnútrohrudným tlakom; vzniká subkostálna a substernálna retrakcia

Dieťa je excitované, plačlivé bojuje o život

**Osobitné formy
zlyhania dýchania
– apnoe**

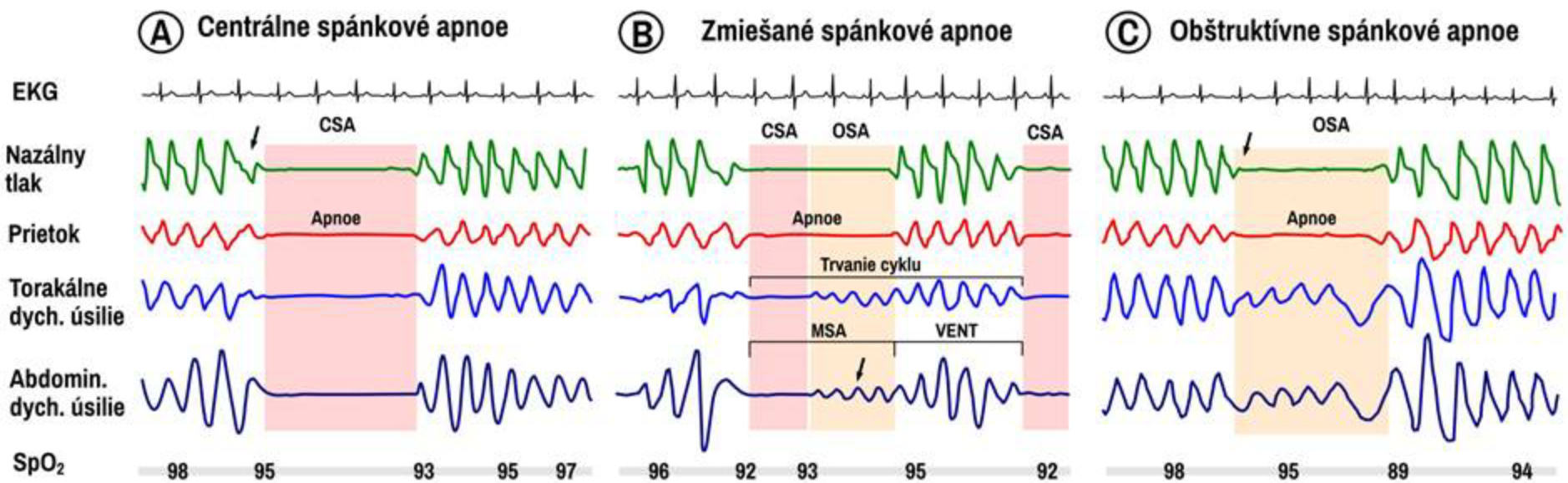
Spánkové apnoe

Def: Poruchy dýchania počas spánku (*angl. sleep related breathing disorders*) akékoľvek poruchy dýchania objavujúce sa počas spánku. (International Classification of Sleep Disorders, ICSD) a tiež DSM-V (Diagnostic and statistical manual in Psychiatry) Osobitá kategória v rámci tzv *dyssomnických porúch spánku*.

Formy: **Syndróm nočnej hypoventilácie a pod.** - Ondina kľadba; vrodené defekty

Syndrómy spánkového apnoe (centrálne SA, obštruktívne SA, zmiešané SA)

Ptg: Spánok je časom, kedy dochádza ľaki k prejavom dychovej instability, odkrývajúc i skryté prejavy

Spánkové apnoe

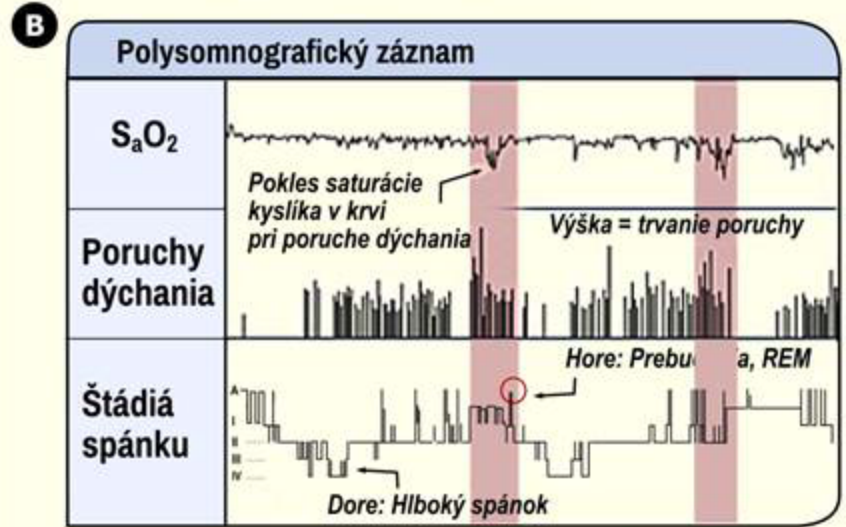
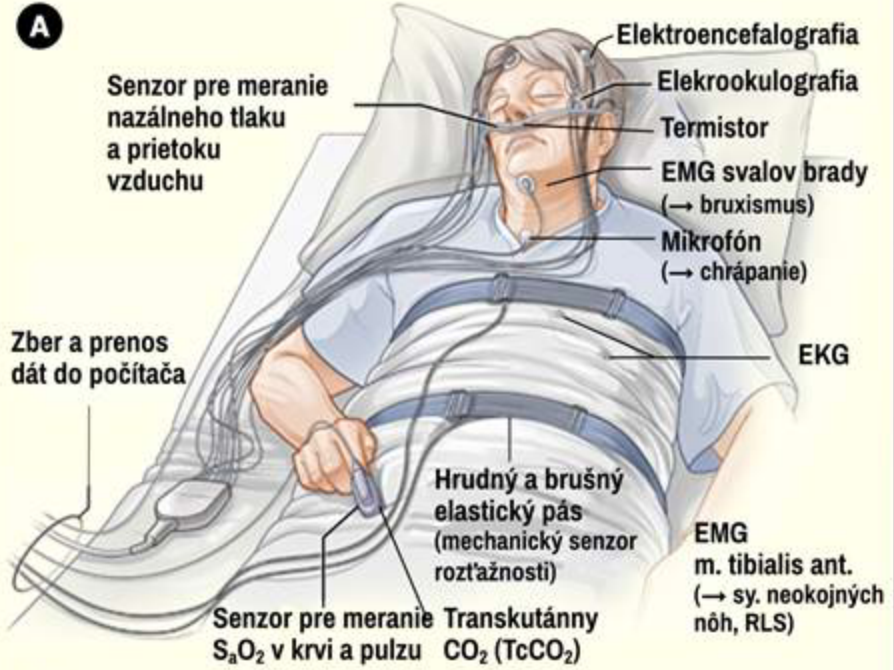
Centrálne spánkové apnoe (CSA) (10%) útlm tvorby respiračného drive(-u) ku svalom

- **hyperkapnický typ** (nefunguje len počas spánku) – hypoventilácia → hyperkapnia, → nedostatočná reakcia na CO_2 (CMP)
- **nehyperkapnický typ** (dýchanie je slabé aj pri bdení; hypereakcia na CO_2 ; zlyhanie srdca, obličiek, lézii CNS, v nadmorských výškach; v noci sa budia na dyspnoe, Cheyne-Stokesove dých. → akútna respiračná insuficiencia (akútne zlyhanie dýchania).

Obštrukčné spánkové apnoe (OSA) (80%)

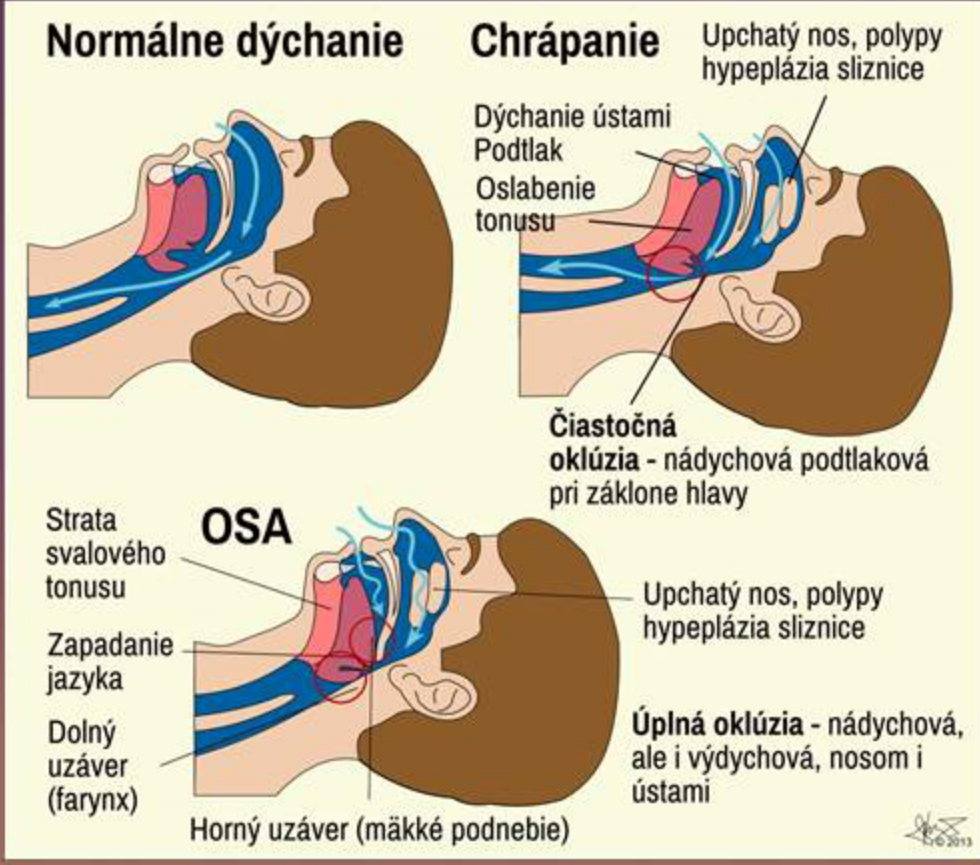
- Dočasný, prechodný kolaps (chrápanie) až úplny uzáver HDC následkom ochabnutia svalov (to je aj fyziologické) – koreň jazyka, hypofarynx; **obezita** (70% pac s OSA; muži : ženy 2:1; nárast s vekom
- rizikový faktor pre vznik srdcovocievnych ochorení (hypertenzie, ICHS, cievne mozgové príhody, kongest. zlyhanie), zhoršuje priebeh resp. och. (ChOChP) u 45% kard. Zlyhanie

Zmiešané spánkové apnoe (10%)

Apnoicko - hypopnoický index (AHI) = $\frac{(\text{Apnoe} + \text{Hypopnoe}) \cdot 60}{\text{Celkové trvanie spánku (min)}}$

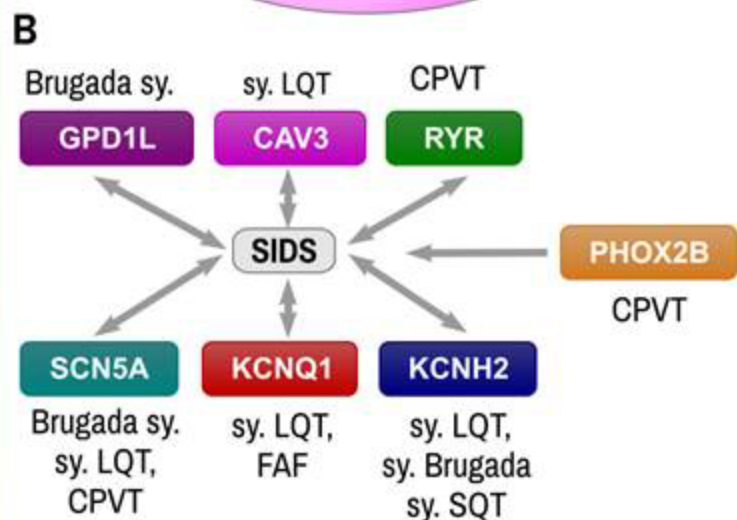
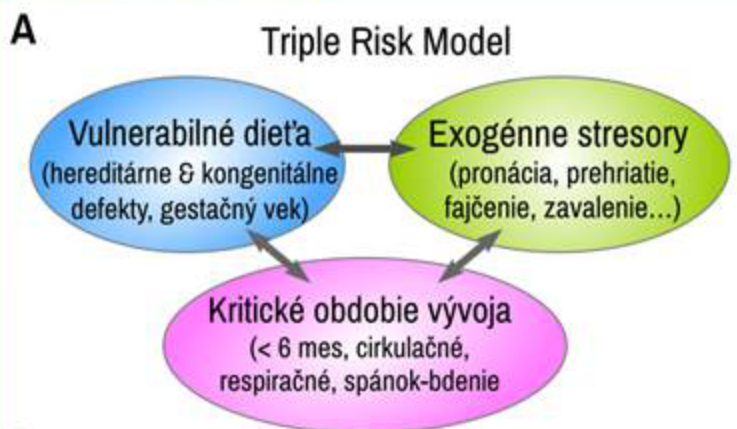
Respiratory distress Index (RDI) = $\frac{(\text{Apnoe} + \text{Hypopnoe} + \text{RERA}) \cdot 60}{\text{Celkové trvanie spánku (min)}}$

Apnoické stavy u detí

Sudden infant death syndrome (SIDS)

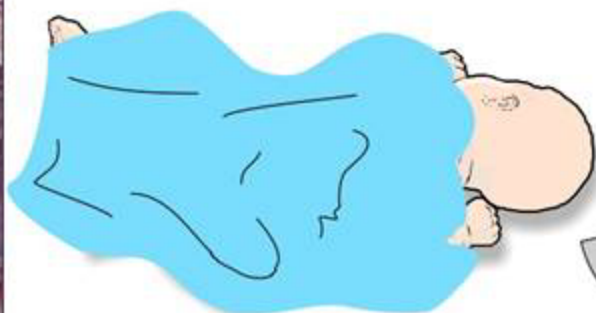

Def.: Apnoe u dojčiat a detí (*angl. infant apnoea*) je termín označujúci epizódy zastavenia dýchania trvá aspoň 20 sekúnd u novorodeneckom, dojčenskom a detskom veku .

Epi: 2–3/ 1 000 živonarodených; u kritických novorodencov to môže dosahovať ~ 50 % detí.

- Periodické dýchanie (*angl. infant periodic breathing*).
- Apnoe u predčasne narodeného dieťaťa (*angl. apnea of prematurity*)
- Apnoe v dojčenskom veku (*angl. apnoea of infancy*)

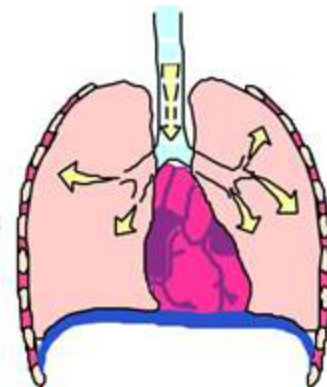
SIDS, *angl. sudden infant death syndrome; crib death* - náhla nevysvetliteľná smrť dieťaťa mladšieho ako jeden rok zvyčajne počas nočného spánku; na rozdiel od BRUE a ALTE bez známkov zápasu o život, hluku, svedkov.

A

Poloha na brušku
 Pritesné zavinutie, prehratie
 13- násobne menšie riziko vzniku SIDS

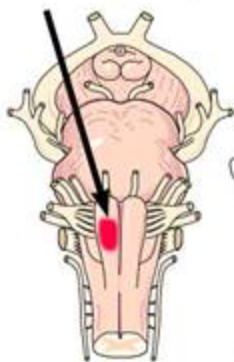
Poloha na chrbáte
 Voľné oblečenie

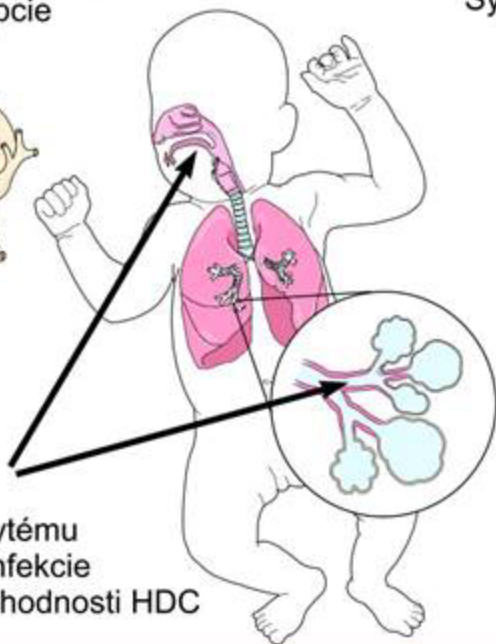
Zmenšenie námahy dých. svalov
 Zlepšenie diastolickej náplne srdca
 Zlepšenie ventilačno-perfúzných pomerov

B

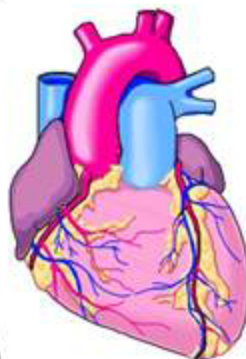
Poruchy centrálnej chemorecepce

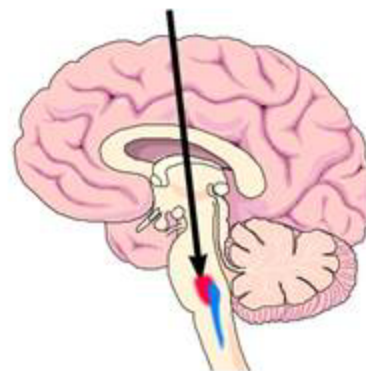
Nezrelosť dýchacieho systému
 Pulmonálne infekcie
 Poruchy priechodnosti HDC

Poruchy srdcového rytmu
 Syndróm LQT

Defekty CNS
 Porucha serotonínového a adrenergného systému mozgu

Mitochondriopatie

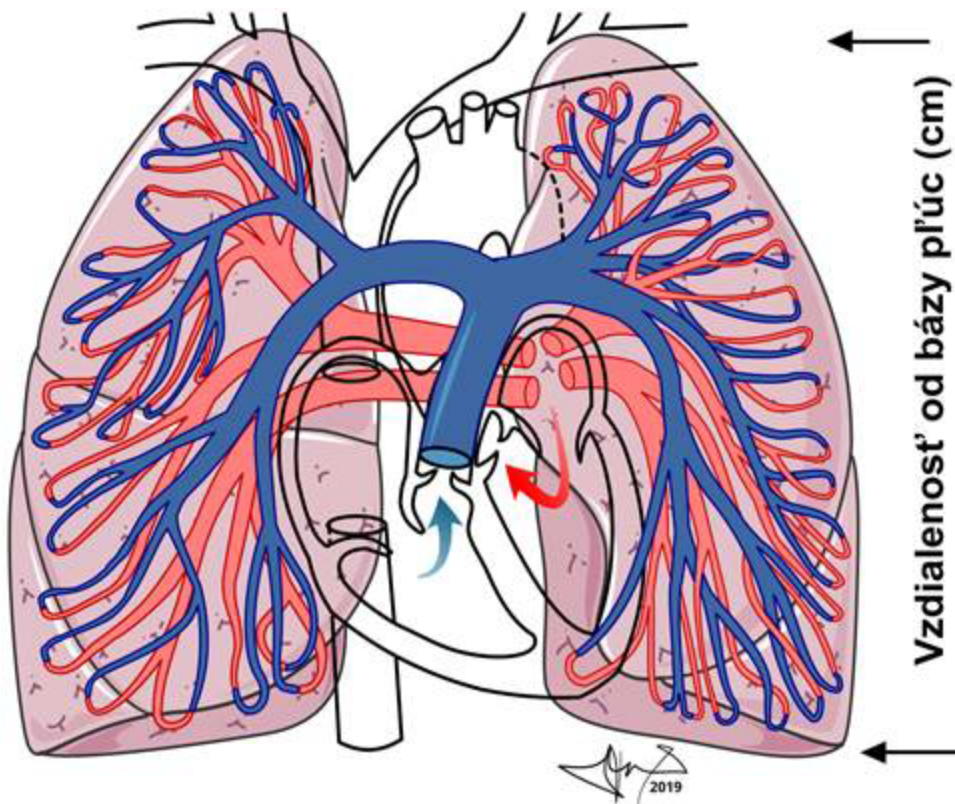

Svaly
 Srdce
 Mozog

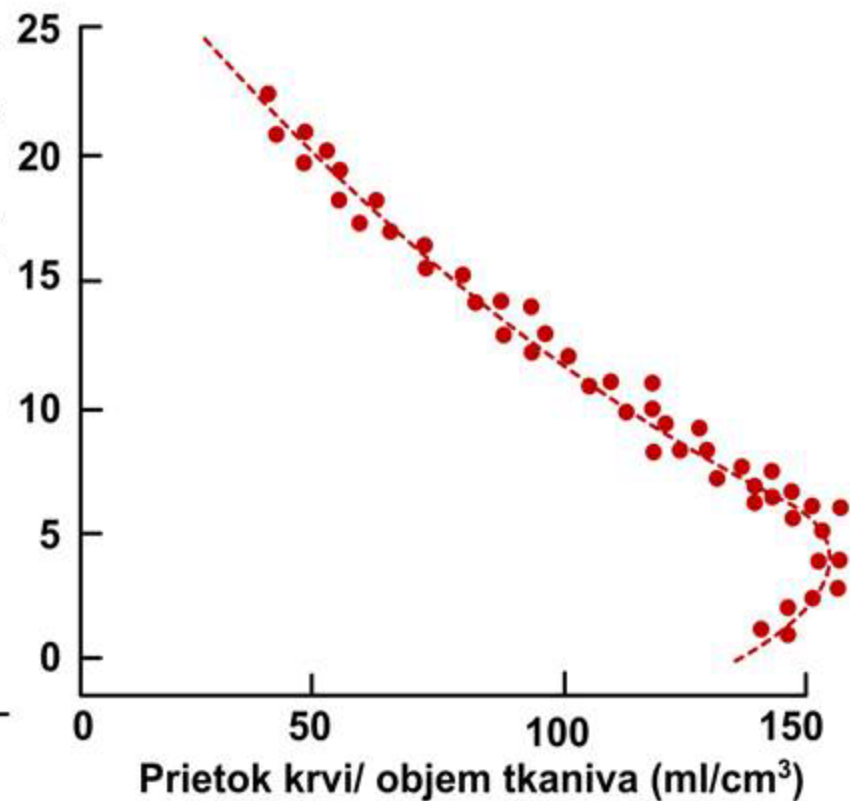

Pulmonálna embólia

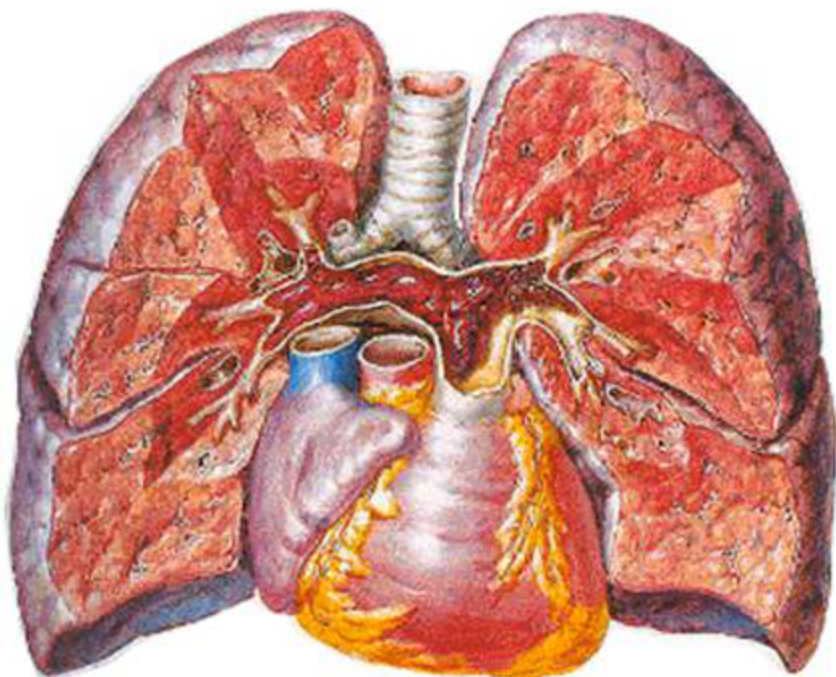
- Def: uzatvorenie časti pulmonálnej cirkulácie vmetkom (embolom)
- Etio: a) trombus – tromboembólia, b) vzduhová embólia; c) tuková embólia

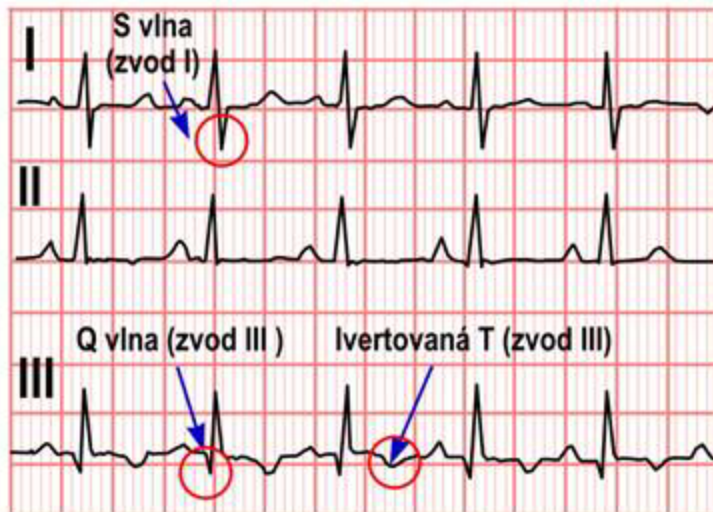
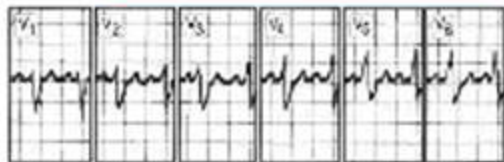
Vzdialenosť od bázy pľúc (cm)

Pulmonárna embólia

- ▲ Veľký embolus v centrálnej časti a. pulmonalis a jej vetvení
- ▼ Typické EKG pri pľúcnej embólii: hlboké S, nápadné QII, negatívne TII

Tachypnoe

Bolesti

Tachykardia

